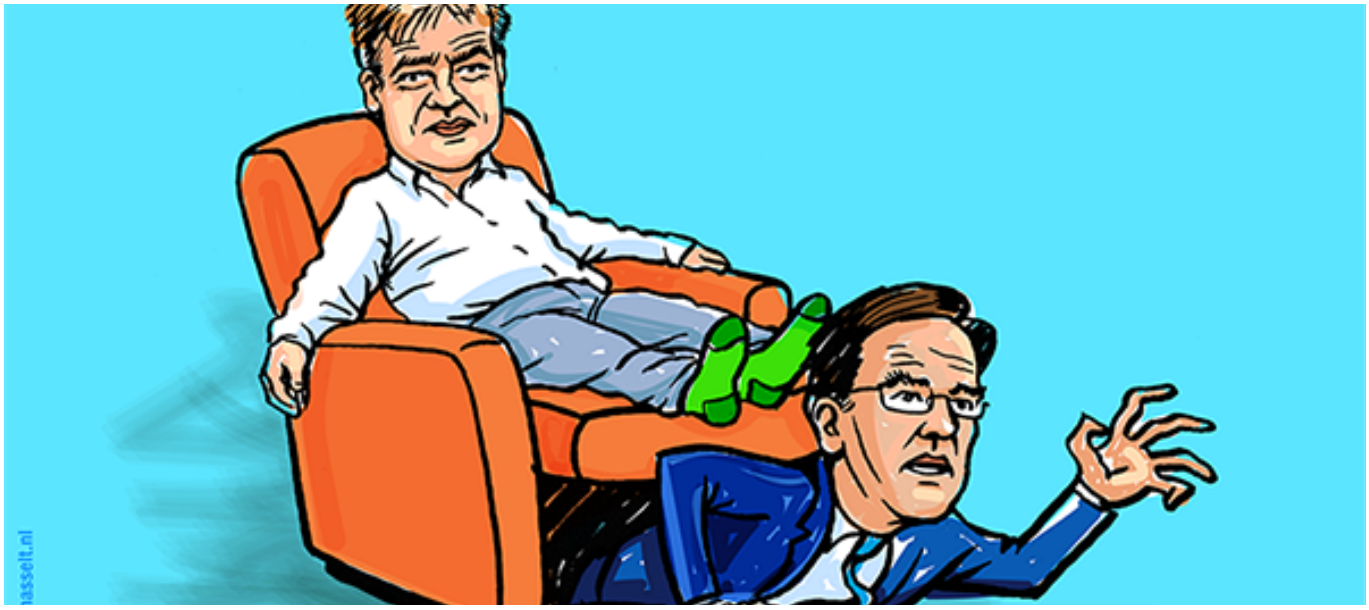

Hoe Teflon-Mark plots kwetsbaar werd. En hoe ons parlement eindelijk volwassen moet worden.

Posted on 3 april 2021 by Syp Wynia

Zowel in Den Haag als in Hilversum is er grote terughoudendheid om hardop te zeggen zoals het zit: dat Mark Rutte met grote overtuiging staalhard kan liegen. Of althans: dat Mark Rutte staalhard onwaarheid kan spreken.

Het is namelijk niet per se uitgesloten dat de VVD-premier zichzelf gelooft, als hij zegt niet te liegen. Andere politici en ook journalisten deinzen er voor terug om Rutte's speelse omgang met de waarheid als liegen te betitelen, want dan wordt de bewijslast al gauw bij de aanklager gelegd.

De leugen stond zwart op wit

In de nacht van 1 op 2 april 2021 werd die ban dan toch gebroken. Rutte had een week eerder voor de opgetrommelde camera's van NOS en RTL verklaard dat hij – evenmin als Sigrid Kaag, naar hij zei – het in zijn gesprek met de formatie-

verkenners Annemarie Jorritsma en Kajsa Ollongren over CDA'er Pieter Omtzigt had gehad.

Maar nu stond zwart op wit in de verslagen van de twee ambtenaren – van Rutte's eigen ministerie van Algemene Zaken, nota bene – dat het wel degelijk en ook op Rutte's initiatief over het wegpromoveren van het lastige Kamerlid Omtzigt was gegaan.

Verkeerd herinnerd

Rutte zei het zo: hij had het zich 'verkeerd herinnerd'. Prompt zoemde het van verbijstering door de Tweede Kamer. Hij deed het weer! Weer greep de VVD-premier naar zijn falende geheugen, zoals eerder onder meer bij de vergeten formatiememo's over de dividendbelasting, het ontbreken van 'actieve herinnering' aan Halbe Zijlstra's fabels over Poetins datsja en het ontbreken van 'concrete herinnering' aan een telefoongesprek over de Teeven-bonnetjes.

Voormalig vicepremier Lodewijk Asscher (PvdA) placht te zeggen dat het selectieve geheugen van premier Mark Rutte des te opvallender is, omdat de *controlfreak* Rutte verder nooit iets vergeet. Maar nu wist Rutte dus op 25 maart al niet meer dat hij het op 22 maart met de verkenners over Omtzigt had gehad! Sterker nog, hij wist zeker dat hij het niet over Omtzigt had gehad.

Van iedereen verlaten

In de volgende uren striemde de hoon over Rutte's ongeloofwaardig falende geheugen door de Tweede Kamer. Geert Wilders dacht de premier al naar huis te kunnen krijgen: Rutte was immers door alles en iedereen verlaten, vriend en vijand had hem de rug toegekeerd. Hier leek de politieke carrière van Mark Rutte te stranden, net nu hij op het punt stond aan de voorbereidingen voor zijn vierde kabinet te beginnen, het vierde kabinet dat hem recordpremier zou kunnen maken.

Maar in de volgende urenlange debatbijdragen zwierf de focus een beetje weg bij Rutte en de Leugens, naar Rutte's weigering om de bron te vertellen die hem vroeg informatie verschafte over het ambtelijke verslag waarin Omtzigt wèl te berde werd gebracht door Rutte. Gek genoeg trok dat de aandacht een beetje weg.

Zoals ook de ongeloofwaardigheid van de verklaring van de twee verkenners (die wisten zich ook beide niets te herinneren over Omtzigt) paradoxaal genoeg de druk een beetje van Rutte's ketel haalde. Waarop 's nachts rond drieën de voor Rutte bevrijdende stemming kwam: Geert Wilders wist weliswaar de complete oppositie achter een motie van wantrouwen tegen Rutte te krijgen, maar dat was net onvoldoende voor een onvermijdelijke aftocht.

De afkeuring van Kaag en Hoekstra

De hele Kamer – minus de VVD – schaarde zich echter wel achter een motie van afkeuring tegen Rutte van Sigrid Kaag (D66) en Wopke Hoekstra (CDA). Je kunt je afvragen wat erger is: een harde motie uit de oppositie of een wat lichtere variant uit de coalitie.

Geert Wilders wist het wel. Wilders was haast nog meer ingenomen met de motie van afkeuring van Kaag dan met zijn eigen motie van wantrouwen. De motie van Kaag en Hoekstra was namelijk een 'politieke onthoofding' volgens Wilders. Kaag sprak dat niet tegen.

Rutte kreeg er dan ook van nagenoeg de hele Tweede Kamer van langs over de forse deuk in het vertrouwen die hij had veroorzaakt en over het feit dat hij zich met de verkenners over Pieter Omtzigt had onderhouden op een wijze die de notulisten als 'functie elders' hadden geparafraseerd. En dat het – in de woorden van Kaag – 'niet vanzelfsprekend' was dat VVD-leider Rutte 'het vertrouwen en het voortouw' zou krijgen bij het vervolg van de formatie.

Je stapt niet in een kabinet met een premier die je wantrouwt

Hoe het verder gaat, is ongewis. Maar het lijkt ondenkbaar dat een partij als de PvdA die de motie van wantrouwen tegen Rutte steunde nog bereid zou zijn in een kabinet met premier Rutte te stappen. Dat geldt voor alle oppositiepartijen van nu.

Rutte werd nu nog op de been gehouden door CDA, D66 en CU, maar bij nadere beschouwing slechts voor de duur van het huidige, demissionaire kabinet. Als er weer een VVD-geleid kabinet komt lijkt het nauwelijks denkbaar dat dat onder Rutte is.

Ook Sigrid Kaag zou zo premier kunnen worden – in een kabinet zonder VVD – maar dat zou dan een minderheidskabinet worden. Anders rest er weinig anders dan nieuwe verkiezingen. Zou de VVD dan weer Rutte lijsttrekker maken en zouden die verkiezingen weer een succes worden voor Rutte? Hmm.

Het gaat om de macht van de volksvertegenwoordiging

Nu biedt de parlementaire clash over de Omtzigtleugen meer dan alleen het markeren van het mogelijke einde van de politieke carrière van Mark Rutte. Er komen zelfs twee samenhangende zaken bijeen, te weten de teloorgang èn de mogelijke rehabilitatie van de parlementaire macht.

Juist Pieter Omtzigt heeft zich bij herhaling beklaagd over de permanente belediging van de rechten van Kamerleden door de kabinetten-Rutte, waarbij hij met reden de premier in het vizier kreeg. Eindeloos werden ook Kamerleden bij de Toeslagenaffaire tegengewerkt, onkundig gehouden, bedrogen en belogen.

In de ogen van Omtzigt ging de premier daarbij voorop met zijn 'Rutte-doctrine' – geen woord dat Omtzigt zelf had bedacht – waarbij onder het mom dat eigen opvattingen van ambtenaren geheim zouden moeten blijven allerlei vitale documenten achterwege worden gehouden. Die misstand stapelde op bij de rest van de Toeslagenaffaire – reden waarom RutteDrie al bijna drie maanden demissionair is.

Stabiliteit CDA

De nieuwste leugen van Rutte ging uitgerekend over het (wel, niet) in een vroeg stadium van de formatie onder het mom van 'stabiliteit CDA' onschadelijk maken door Rutte van de klokkenluider-parlementariër Pieter Omtzigt. En dat terwijl, zoals menig onderzoeker al jaren vaststelt, de Tweede Kamer als volksvertegenwoordiging al decennia aan het verzwakken is, waarbij dus zowel de burger als zijn vertegenwoordiger het moet afleggen tegen de regering en de rechterlijke macht. Tegen die achtergrond roept Omtzigt op tot tegenmacht en luidt de reactie van Rutte dat hij informeert of er niet een andere functie voor Omtzigt kan worden bedacht.

Rutte heeft de almacht van de regering tegenover het parlement niet uitgevonden,

maar wel tot kunst verheven. De regering is in Nederland al veel meer dan alleen maar uitvoerende macht. De regering is ook de belangrijkste wetgever, ook al is de Tweede Kamer dat in naam.

AMvB's

Dat komt ook doordat het grootste deel van de wetgeving in Nederland bestaat uit uitvoeringswetgeving (Algemene Maatregelen van Bestuur, bijvoorbeeld) die de regering buiten het parlement om kan uitvaardigen. Een groot deel van de overheid wordt ver bij het parlement weggehouden. En ondertussen wordt het parlement steeds zwakker (Kamerleden van regeringspartijen moeten hun mond houden, leden van oppositiepartijen doen er niet toe), zeker ook in de Ruttejaren.

Het gaat dus ergens over, als Mark Rutte uitgerekend over Pieter Omtzigt een motie van wantrouwen (bijna aangenomen) èn een motie van afkeuring (vrijwel unaniem aangenomen) aan zijn broek krijgt.

Pikant is bovendien dat dit zich afspeelt tegen de achtergrond van de formatie van een nieuw kabinet. Tot 2012 hadden de meeste Kamerleden daar weinig tot niets over te zeggen: de informatie en formatie speelden zich af onder de supervisie van de Koningin en die zette daarbij haar ongekozen naaste omgeving (vicevoorzitter Raad van State, ministers van Staat) in.

Exit, de Koning

Het was al heel wat, dat de Tweede Kamer in 2012 de Koning bij de formatie buitenspel zette en zelf de regie van de formatie aan zich trok. Rutte was daar toen weliswaar – op papier – op tegen, maar profiteerde er meer van dan wie dan ook.

Rutte was in 2012 ook de uitvinder van het fenomeen 'verkenner' – Henk Kamp, toen – te weten een politicus die in opdracht van de oude Tweede Kamer na verkiezingen in afwachting van de komst van de nieuwe Tweede Kamer alvast de lijnen uitzet voor de formatie.

Uitgerekend door de Rutte-leugen rond de verkenners van 2021 staat het fenomeen verkenner nu op de tocht. Dat is verstandig. De oude Tweede Kamer hoort niet over de verkiezingen heen te regeren.

Wat ook op de tocht staat, is dat de verkenners, de informateurs en de formateur worden bijgestaan door de staf van het ministerie van Algemene Zaken – dat van de premier, nu dus van Rutte. Formeel worden die ambtenaren tijdelijk 'gedetacheerd' bij de Tweede Kamer, maar het blijft een rare toestand.

Opvallend is, dat de ambtenaren in kwestie diverse keren een beslissende rol lijken te hebben gespeeld bij wat recentelijk 'verkennersgate' is gaan heten. Naar het zich laat aanzien stelden zij de formulering 'functie elders' op en onthielden zij de oud-verkenners Ollongren en Jorritsma op eigen gezag van informatie die hen had kunnen behoeden voor onwaarheid.

Op naar een volwassen parlement

En tenslotte behoedde de ambtelijke staf van de verkenners dezelfde oud-verkenners naar het zich laat aanzien niet van onwaarheid, toen ze daar wel toe in staat waren. Misschien doen we daarmee de bedoelde stafleden van Mark Rutte – gedetacheerd bij de Kamer – tekort, maar dit is zoals het er uitziet.

Een volwassen parlement regelt niet alleen zelf de kabinetsformatie, maar besteedt ook de ambtelijke begeleiding niet uit aan de regering, in dit geval aan het departement van de premier. Een volwassen parlement trekt zelf aan de touwtjes. En niet alleen bij de formatie. Mooie klus voor een volksvertegenwoordiger als Pieter Omtzigt.

Wynia's Week volgt ook de kabinetsformatie 2021 op de voet. Ondersteunt u deze onafhankelijke journalistiek? Heel graag! Doneren kan HIER. Hartelijk dank!